

II. ULUSLARARASI TÜRKİYAT KONGRESİ SONUÇ RAPORU

Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü tarafından geçen yıl ilki düzenlenen Türkiyat kongrelerinin bu yıl ikincisi yine Çankırı Karatekin Üniversitesi ev sahipliğinde “Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu”, “Türk Dil Kurumu”, “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı”, “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı”nın destekleri ve “Hacettepe Üniversitesi”, “Cusup Balasagin Kırgız Millî Üniversitesi”, “Kırgız Millî İlimler Akademisi”, “Azerbaycan Millî İlimler Akademisi” ve “Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı” (TÜRKSÖY) iş birliğiyle 29-31 Ekim 2023 tarihleri arasında yapıldı.

Kongreye Tacikistan’dan Bosna-Hersek’e, Hakasya’dan Kanada’ya kadar çok geniş bir coğrafyadan katılım olmakla birlikte özellikle Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan gibi Türkî cumhuriyetlerden bilim adamları gerek çevrimiçi gerekse yüz yüze ciddi bir teveccüh gösterdiler. Bu anlamda, *II. Uluslararası Türkiyat Kongresi*’nde Türkoloji çalışmaları temelinde 14 ülkeyi temsil eden 149 araştırmacı tarafından 133 bildiri sunuldu. Bunların birkaçı müşterek olmakla beraber kahir ekseriyeti münferit bildirilerdi. Bu bildirilerin sayısal dağılımı ise şöyledir: Türkiye’den 51, Azerbaycan’dan 36, Türkmenistan’dan 13, Özbekistan’dan 10, Kazakistan’dan 9, Kırgızistan’dan 6, Hakasya’dan (Rusya) 3, Arnavutluk’tan 1, Bosna Hersek’ten 1, İran’dan 1, Tacikistan’dan 1, Tataristan’dan (Rusya) 1, Kanada’dan 1. Bunların yüzdelik dilimi ise şu şekildedir: %62’si yurtdışı, %38’i yurtiçi menşelidir.

II. Uluslararası Türkiyat Kongresi’nde Türk halklarının kültürü, tarihi, coğrafyası, dili, edebiyatı, folkloru, inançları, mimarisi, hukuku vb. gibi meselelere dair gelişmeler, yeni yaklaşımlara dair bildiriler bu yıl “Türk Dünyasının Ortak Mirası” temasıyla sunuldu. Söz konusu bildirilerde genel itibariyle Türk topluluklarının dillerindeki değişim ve gelişimin seyri, Türk folkloru, Türk destanları, halk hikayeleri, menkıbeler / menkıbevi yaşamlar, atasözleri, halk inancı bağlamında mevlit geleneği, doğum/ölüm gibi ritüeller; Klasik Türk Edebiyatı’nda metinlerarasılık, Ahmed Yesevî, Alishir Nevaî, Nizami Gencevî gibi şahsiyetlerin Türk kültürüne katkısı, bir edebî tür olarak romanın sosyal yaşama tanıklığı, din felsefesi bağlamında Maturidilik, Şah İsmail öğretisi, eğitim, mimari, musiki, hukuk gibi konular ele alındı. Bu kapsamda, kongrede sunulan bildiri başlıkları aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

“Dilbilim-Edebiyat Teorisini ve Tarihçi Bilim Adamı Olarak Alishir Nevaî”, “Türk Etnik-Felsefi Kavramına Dair”, “Türk Dünyası İçin Daha Mütakamil Bir Teoloji Müfredatı Bağlamında Halkbilimi”, “Nogay Türklerinin Etnokültürü ve Batı Kıpçaklarının Göçebe Mirası”, “Ebu Nasr Farabi’nin Görüşlerinde Müzik Teorisinin Sınıflandırılması”, “Türkmen Dilinde Adyl ‘Adil’ Kelime Türev Yuvası”, “Niğde Masallarında Değerler Eğitimi”, “Türk Kültürel Değişimi ve Etkileşimleri: Ortak Türk Mirasını Şekillendirmek”, “Türk Kültür Coğrafyasında İki Renk: Türk Kırmızısı ve Türk Mavisi”, “Küreselleşme Çağında Müslüman Toplumunda Ailenin Sosyal Sorunları: Bölgesel Özellikler (Azerbaycan Toplumunu Örneği Üzerine)”, “Bursa Hanlar Bölgesi Çarşıbaşı Kentsel Tasarım Projesi ve Çevresel Etkileri, Türk Görsel ve Yazılı Medyasının Ulusal Kurtuluş Savaşı’na Etkileri”, “Kitabi-Dede Korkut Destanındaki Kam-Şaman Mitlerinin Funksiyonel-Semantik Yapısı”, “Dejeneratif Zamanda

“Kitab-i Dede Korkut: Destanın Yapısökümünün Yetişkin Zaman Forması – Dekonstruktif Zaman”, “Türkmen Halkı Arasında Derlenen Rivayetlere Göre Mahtumkulu”, “İki Kardeş Cumhuriyetin Bağımsızlık Savaşında Ortaya Çıkan Halk Bilgisinin Örnekleri”, Büyü Ritüellerinin Özellikleri (Batı ve Türk Halklarının Folkloruna Dayanarak)”, “Türklük ve Türkoloji Çalışmaları”, Türk-İslam Kültüründe Mevlid: Çankırı Örneği”, “Dedem Korkut’un Yad Kızları”, “Köroğlu-Göroğlu Destanlarının Sakral Kahraman Mekânları”, “Yusuf Has Hacip’in Kutadgu Bilig Eserindeki Atasözlerinin Kültürel Özellikleri”, “10. Yüzyıl Tacik Yazılı Anıtı Şahname’de Türk Kelimesi: Dilbilimsel ve Kültürel Analiz”, “Rus Esir Tihon Ryazanov’un Hive Anıları”, “Kerküklü Kale Hristiyanlarında Türkmen Kimliği”, “Harezm’in Başkenti Ürgenç ve Me’mun Akademisi”, “Gaznelilerde İçecek Kültürü”, “Tuva Türkçesi Araştırmalarına Genel Bir Bakış: Bibliyometrik Bir Analiz”, “İrevan Vilayeti İcmal Defterindeki Onomastik Birimlerin Dilsel Kökeni”, “Azerbaycan ve Özbek Dillerinde Bağımlı Karmaşık Cümlelerin Bileşenlerini Birbirine Bağlayan Araçlar”, “Dil Materyalini Geliştirmenin Etkili Bir Yolu Olarak Elektronik Yöntemler”, “Kazak Türkçesinde kal- Fiili Üzerine Yapısal ve Kavramsal Bir Değerlendirme”, “Türk Kültüründe Kültürün İlk Biçimi Olarak Halk Oyunları ve Gösterimleri”, “Bir Münazara (Seyf ü Kalem) İki Şair: Ahmedî ve Ahmed-i Rıdvan”, “Abu Rayhon Beruniyning Osor Al-Boqiya Asarida Dinlarning Qiyosiy Tahlili”, “Nizami Gencevi’nin Mesnevilerinde Türk Hükümdarlarına Övgü”, “Kazakistan ve Türkiye: Türk Dünyası Felsefe ve Kültür Birliği”, “Dul Kadının Oğlu Adlı Masalda Görülen Anne Tipleri”, “Menkıbevî Destan Silsilesini Tamamlayan Bir Eser Olarak Kıssa-i Hurûc-kerden-i Mâlik Ecdâr”, “Nikolay Federoviç Katanov’un 160. Yılı”, “Ticari İlişkilerde Kusur Sorumluluğu Bağlamında Özkentli Fakih Kâdîhân’ın Fetva Usulü”, “Buket Uzuner’in Ateş Romanında Türk Halk Kültürü ve Edebiyatı Unsurları Üzerine Bir İnceleme”, “Flora Ahmetova Derlemesinde Arzu ile Kamber Hikâyesi”, “Türkçede Türkmen Şairlerinin Şiirleri”, “Mahtumkulu’nun Şiirlerinde Eski Türk Kelimeler”, “Azərbaycan Folklorunda və Poeziyasında Təbriz Məhəbbəti”, “Təbriz Həsəti, Idioms in Magtymguly Pyragy’s Poetry (Based on Environmental Lexicon)”, “Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Öğrenci Tutumları”, “Kültürlerarası İletişim Yaklaşımı ve Geleneğin Yeni İşlevleri Bağlamında İtalya’da Hıdırellez Kutlamaları”, “Azerbaycan’da Şamanizm Kalıntılarından Olan Alem”, “Halkbilimi ve Yaratıcı Yazarlık Bağlamında Meridyenin Meryemleri Romanı”, “Bir Maddi Kültür Unsuru Olarak Eskişehir’in Eski Otogar Binası ve Halkbilimsel Yönden İncelenmesi”, “Çankırı Ulu Cami’deki Musalla Taşının Menkıbesi”, “Ebû İsâ Muhammed et-Tirmizî’ye Göre İman”, “Kastamonu Kültüründe Hafız Törenleri”, “Tanrı Varsa, Kötülük Niçin Var? Sorusuna Türk Bilgini İmam Mâtürîdî’nin Perspektifinden Cevaplar”, “Harezm Tarihi Çalışmasında Rashidaddin Vatvat’ın El Yazmalarının Rolü”, “Məhəbbət Dastanları Problemi və Başqa Dastan Tipləri”, “Birinci Türkoloji Konferansı ve Türkolojinin Güncel Sorunları”, “Son Dönem Çağatay Yazı Dili Temsilcisi Olarak Moldo Niyaz (1823-1906)”, “Yusup Balasagunlu’nun Kutadgu Bilig Adlı Eserinin Dilinde İsimlerin Oluşumu”, “Moğol Döneminde Orta Asya’da Etnik Süreçler”, “Türk Dünyasında Geç Orta Çağ Nüemizmatigi: Bir Grup Saruhanoğulları ve Germiyanoğulları Sikkesi Üzerine”, “Türk Halklarının Müzikal Folkloru: Düğün Şarkılarının Tür Tipolojisi”, “Türkmen Mukamları Amons Orta Asya Türleri”, “Hakas Ritüel Yemeklerinin İsimleri”, “Türkistan’dan Kuzey Batı Anadolu’ya Türk Yemek Kültürünün Benzerlikleri ve Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi”, “Ətayinin Leyli və Məcnun Poemasında Dədə Qorqud Motivləri”, “Naxçıvan və Kars Folklorunda Doğum

Rituallari və İnancları”, “Kerkük Folklorunun Dil Özellikleri”, “Kazak Türklerinin Evlenme Kültüründe Betaşar Geleneği”, “Xorazm Baxshichilik San’atining Qadimiy Ildizlari”, “Hoca Ahmed Yesevî’nin Şiirlerinde Hz. Peygamber ve Siyere Dair Verdiği Bilgilerin Tahlili”, “Türk Kültürünün [Delikanlı Örgütleri] Bağlamında Doğu Türkistan’dan Anadolu’ya Yiğitbaşı”, “Akademisyen Rakhmankul Berdibayev ve Türkolojik Etno-folklor Bilimine Katkıları”, “Dede Korkut’ta Gender (Cinsiyet) İlişkileri: Yapı ve Funksionallığı”, “Kazak Dünya Görüşünde Etnokültürel Değerler Felsefesi”, “Bursalı Rahmî’nin Divan’ında Görülen Kavramsal Metonimler Üzerine Bir Değerlendirme”, “Türkiye’deki Demografik Değişimin Türk Kültür Politikasına Etkileri Açısından Fütürist Bir Yaklaşım”, “Azerbaycan ve Kazakistan Türk Edebiyatının Ortak Mizahlı Üsluba Sahip İki Üstadı – Kasım Bey Zakir ve Abay Kunanbayuuli”, “Kahramanlık Destanlarında Rüya Motifi (Oğuz ve Kelt Metinlerine Dayanarak)”, “Fecr-i Âti Döneminin Kadın Şairlerinden: Mediha Güzin”, “Rusya Devlet Kütüphanesinde Muhafaza Edilen Türkçe Yazma Eserler”, “Sovyet Döneminin Politikası ve Kırım Tatar Aydınlarının Faciası (1917-1938 Yıllar)”, “Ak Deve, Ölüm Hükmü, Kıyamet Günü Adlı Sovyet Dönemi Azerbaycan Romanlarında Hayvan Sembolizasyonu”, “Nevizade Atâyî ’nin Heft-hvân Eserindeki Halk Deyimleri”, “Dede Korkut Hikâyelerinde Devlet Terimi ve Motifi”, “Nizami Gencevi’nin Hamsa Temaları: Khacu-yi Kırmani’nin Gül ve Nevruz Adlı Eserinin Türkçe Kaynakları”, “XIII-XVI. Yüzyıllarda Türk Dilli Şiirin Gelişmesinde Azerbaycan Şairlerinin Rolü”, “Tarihi Olayların Türkmen Edebiyatı Çevirilerine Etkisi”, “Tesevvuf ile İlgili Türkçe El Yazmalar”, “Şairlerin Eserlerinde Kader Kişilerinin Etkisi”, “Depegöz Karakteri Üzerine Yeni Konsepsiyon”, “Bakşi ve Azerbaycan Dastan Söyleyicilerinin Performans Özellikleri Üzerine Karşılaştırmalı Araştırma”, “Diğer Türk Dilleri Bağlamında Hakas Dilinde Olumlu Duyguların Anlamını İçeren Filler Sözlüğü”, “Harezmi Türkçesi Metinlerinde kemiş- Fiilinin Kullanımı Üzerine”, “Ebu Nasr El-Farabi’nin Psikolojik Görüşleri”, “Şah İsmail Dönemi Safevî Muhitinde Görülen Eski Türk Gelenekleri”, “Sergey Afanaseviç Bagin: Bir Rus Misyonerin Gözünden İdil-Ural Tatar Matbuatı (1909)”, “Gagauz Türklerinin Mihail Çakir İsmi Yaşatma Gayretleri”, “Nizami Gencevi’nin Eserlerinin Rus Edebiyatına Yansıması”, “Kerem ile Aslı Hikâyesinin Anadolu ve Türkmen Varyantlarının Mukayesesi”, “Sovyetler Birliği Döneminde Dışlanan Edebî Miraslar: Tespit ve İnceleme Meseleleri”, “Doğu Anadolu Toponimiyasında Eski Türk Etnonimlerinin Tarihi İzleri”, “Soğd Vahasında Batı Türk Hakanlığının Yönetimi”, “Türk Kültüründe Saçı Geleneği: Timurlular Örneği (1370-1447)”, “Türk Halklarının Destan Şiirlerinde Efsane Kahraman Gyorogly İmajı”, “Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî (ö. 560/1165) ve Vakf-İbtidâ Sisteminin Türkiye’deki Mushaflara Yansıması”, “Kuzey Batı Kafkasya Bölgesinin (Çerkeslerin) İslamlaşma Süreci”, “Türkistanlı Müfessir Mâturîdî’nin Te’vîlâtı’nın Kaynakları”, “Kuzey Kafkasya Bölgesinin İslamlaşma Sürecinde Şeyh Şâmil ve Müridizm Hareketinin Etkisi”, “Türk Müfessir Dahhâk b. Müzâhim ve Tefsiru Dahhâk”, “Ali Şir Nevaî ve William Shakespeare Sanatının Karşılaştırılması”, “Folklor Mistisizminin Modern Nesir Dönüşümleri”, “Türk Mitolojisinde Eskatolojik Beklentiler”, “Manas Destanı Şairlerin Yaratıcılığının Başlangıcıdır”, “Arap ve Türk Dillerinde Ortak Atasözleri”, “Kentsel Toponimi: Çankırı İlinde Mahalle Adları”, “Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında Çam Meselesi ve Arnavut Diplomasisi Üzerine Bazı Görüşler”, “Terörle Mücadele Bilincinin Oluşumu: Kazakistan ve Türkiye Deneyimi”, “Ortak Türk Mirasındaki Çevre Sorunları: Tarih ve Problemler”, “Balkanlar’da Perde Motifli Mihraplar”, “Zikir ve Şekilleri”, “...Halik sesinden

gelir”, “Mâninin Müzik ve İcra ile İlişkisi”, “Ornitomorfik Özelliklere Sahip Melez Canlılar ve İlkel İnsanların Ruhsal Yaşamındaki Rolü”, “Manevi ve Kültürel Mirasın Bir Faktörü: Özbekistan'da Ulusal Sporların Canlanması”, “Ermenileştirilmiş Alevi Şair Sayat Nava (Sayat Nova)”, “Qədim Türklərin Dəfn Mərəsimləri Xalq İnamları Kontekstində”, “Birinci Türkoloji Qurultaydaki Dil Problemləri (Cəlil Məmmədquluzadənin Əsərləri Əsasında)”, “Azərbaycan Romantiklərinin Yaradıcılığında Millî Birlik İdeyası və Əsasları”, “Türk Dünyasının Ortak Mirası Bağlamında Kızkalesi ve Burana Efsaneleri Üzerine Bir Karşılaştırma”.

Sonuç olarak, kongreye katılan bilim adamları, sunumlarında Türk dillerini konuşan halklara ilişkin konuları bilimsel zeminde görüşüp, ilgili meseleler hakkında mukayeseler yaptılar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri teklif ettiler. Bu vesileyle Çankırı Karatekin Üniversitesi'nin ev sahipliğinde ve Türkiyat Enstitüsü'nün öncülüğünde Türk dünyasının edebiyat, dil, kültür, folklor gibi alanlarından başlanarak bilimsel ve kültürel alanda Türk halklarının kaynaşmasını, bütünleşmesini sağlayacak ve bu sürece katkı sağlayacak ikinci bir adım daha atıldı. Kısaca Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü'nün geçen sene başlattığı ve bu yıl düzenlediği *II. Uluslararası Türkiyat Kongresi*'nde Türkoloji'nin sosyal, kültürel, iktisadî meseleleri detaylı bir şekilde konuşuldu ve bu kongrelerin üçüncüsünün ise imkân olması hâlinde Azerbaycan'da düzenlenmesi kararlaştırıldı.